

Jitka Budílková: Zobrazení stáří ve venkovských povídkách 2. poloviny 19. století

(posudek oponenta bakalářské práce)

Jitka Budílková předložila nezvykle útlou (pouze třicet stran textu), ale ve svém celku dobře koncipovanou a v detailech nápaditou bakalářskou práci. Její výkon bohužel zastíňují gramatické a jiné formální nedostatky.

Svou úvahu o zobrazování stáří v literatuře druhé poloviny 19. století opřela o esej francouzského myslitele Jeana Améryho *O stárnutí*. To se ukázalo jako produktivní, zejména pokud se zabývala specifickým prožíváním času u starých lidí. Pro jiné aspekty spojené se stárnutím mohla svůj záběr rozšířit alespoň o základní domácí odbornou literaturu (např. Helena Haškovcová: *Fenomén stáří*, 2. vyd., 2010).

Autorka na vybraném materiálu sleduje proměnu zobrazování stáří ve venkovské próze druhé poloviny 19. století. Vzhledem k textům, které rozebírala (po jedné próze od Němcové, Háلكa, Raise a Novákové), dospívá k očekávanému závěru o postupném opouštění idylismu a příklonu k realistickému obrazu stáří. V případě jiného výběru by ovšem stejně dobře mohla dospět k závěru právě opačnému.

Proto mě v první řadě zajímá, jaké prózy se starými protagonisty autorka skutečně zná (v seznamu literatury uvádí pouze ty výše jmenované). Dále pak proč a podle jakých kritérií si vybrala právě čtyři zmíněné a proč kritéria výběru neuvádí ve své práci.

Určitá nesoustavnost práce a heterogenost hledisek při charakteristikách jednotlivých knih je dobře kompenzována nápaditými dílčími postřehy. Vyzdvihnul bych například autorčino zdůraznění v 19. století obecně přijímané představy o důstojnosti stáří, která je udržována prokazovanou úctou – přičemž naopak absence úcty je konstitutivním atributem obrazu degradovaného stáří (s. 10, 18 a jinde). Zajímavé je také její vysvětlení neměnnosti a jednoznačnosti postavy babičky u Němcové v souvislosti s formátem vyprávění v navazujících, ale nesouvislých obrazech.

Čtení práce je však bohužel soustavně narušováno autorčinou zjevnou vyjadřovací nejistotou. Ta se projevuje ve formulační rovině (kde se střídají floskule o „rázovitých vesnických typech“ či o Fraňkovi, který vzal „v dobrotě svého srdce rodiče na milost“ s nevyrovnanými pokusy o samostatné vyjadřování) i v rovině jazykové (autorka píše „filosofie“ a „exklusivní“, ale na druhé straně „gymnaziální“ a „idylizmus“). Autorka má také problémy prakticky se všemi pravopisnými jevy – ať jde o velká písmena („ve vsi není nikdo, kdo by Babičku nepřijal“ /9/, „co proklamovalo Národní obrození“ /15/), psaní y/i („vidíme Háلكovi výminkáře“ /19/), akuzativní zájmenné tvary („když jí potkají“ /9/, „práce jí zachovává jako člověka“ /11/, „aby na ní nezapomněla“ /13/, „co jí ještě čeká“ /29/), psaní číslovek („dvacetčtyři“ /18/) či (a především) o interpunkci (až neuvěřitelné množství čárek kladených zcela libovolně do jednoduchých vět a naopak soustavné neoddělování vět vložených /prakticky na každé stránce, výčet by byl příliš obsáhlý; namátkou 12, 14, 19, 20,

23, 24, 25, 29, 32/). Čtení navíc komplikují chybné vazby (anakoluty, zeugmata) i prosté překlepy z nedbalosti (13, 31, 33). Autorka má problémy zejména s psaním delších slov s nahromaděním souhlásek („signifikatní“ /23/, „odlišťuje“ /25/), čtenář může mít problém např. s větou „souží ho, že souží ho, že nemůže operovat její hrob“ (23). Rovněž jsem nepochopil, co autorka míní v jedné ze závěrečných vět práce tvrzením, že „Rais idealismus ještě zcela neopouští, ale v jeho povídce nedochází k radikálnímu obratu skutečností“ (34).

Podobné problémy provázejí i formální stránku práce – seznam literatury není rozdělen na prameny a odbornou literaturu, jako nakladatel je u stejné knihy (*Úlomky žuly*) jednou uvedeno Nakladatelství Lidové noviny, podruhé Česká knižnice (!). V seznamu literatury není vůbec uvedena Pešatova práce, na kterou se explicitně odkazuje na s. 25. Způsob citování v textu je nejednotný (interpunkce, kurzíva). Mnohé věty v práci pro mne zůstávají záhadou (už ta úvodní – „Česká próza devatenáctého století bývá literárními historiky označována jako próza vesnická.“), mnohému jsem prostě neporozuměl (autorčina představa o relaci mezi venkovem a přírodou v Úvodu).

Autorka libovolně (někdy i v jednom odstavci) střídá tvary „výměnek“ („výměnkář“) a „výminek“ („výminkář“). Jen na okraj práce ji chci upozornit, že tvary „výminek“ a „výminkář“ jsou příznakové – PSJČ je označuje jako lidové, SSJČ jako poněkud zastaralé.

Autorka otevřela mimořádně zajímavé téma, které by bylo možno nahlížet z různých perspektiv – sociální, genderové, psychologické atd. Přestože práce se nedrží soustavně žádného určitého hlediska, působí relativně uceleně a přehledně, nabízí zajímavé jednotlivé postřehy a směřuje k jednoznačnému závěru. Tyto klady jsou bohužel přehlušeny gramatickým a formálním zpracováním, které neumím pojmenovat jinak než jako zoufalé.

V naději na lepší průběh obhajoby navrhuji hodnocení „dobře“.

konkrétní drobnosti:

1. kterými autory je (1. věta)?
2. vztah venkova a přírody
3. sociální problematika?
4. 7: kdo dál se zabýval venkovem a kdo dál se zabýval stářím?

+ úcta jako aspekt stáří (10) (byť nepropojeně s jinou zajímavou úvahou o důstojnosti stáří /18/
+ babička mimo čas – v obrazech, ne souvisle

postavení muže a ženy

Sama autorka postavy, o kterých psala, opravdu poznala. Cestovala po venkovských domácnostech a dělala si o nich záznamy.

práce působí nejistě formulačně (střídá floskule o „(20) s pokusy o samostatné vyjadřování stejně nejistý i jazyk:

gramatika: Babička (9), Národní obrození (15)

akuzativní zájmenné tvary (když jí potkají /9/, práce jí zachovává jako člověka /11/, co jí ještě čeká /29/13

neuvěřitelné množství čárek, absurdně kladených za kdejaký tvar slovesa : současnost je, spíše jakousi mozaikou (12); „je zajímavé, že autoři, přehlíželi“ (14), snaží se vydělat, co nejvíc peněz /29/ x absentující čárky ve vložených větách (jabloň, která chátrá je jakousi předzvěstí“ /14/, jako by budoucnost, kterou tuší byla jen očištěm /19/)

nedbalost: Sam říká Kristle (13)

číslovky (dvacetčtyři – s. 18)

v celém textu střídá libovolně tvary výměnek (výměnkář) a výminek (výminkář), které ovšem nejsou rovnocenné: oproti neutrálnímu výměnek (výměnkář) tvar výminek (výminkář) označuje PSJČ za lidový a SSJČ za poněkud zastaralý

časté jsou překlepy (20); signifikatní /23/, ,

formální zápis citace

citovaný Pešat na s. 25 není v seznamu literatury

co ovšem Raise s Němcovou spojuje je zobrazení blízkosti

Stejná kniha, která je v seznamu (nerozlišuje mezi prameny a odbornou literaturou) označena jednou jako vydaná Nakladatelstvím Lidová noviny, jindy je nakladatelem Česká knižnice